

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-135>

УДК 336.1

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

ANALYSIS OF THE STATE AND FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN UKRAINE

Кондратенко Наталія Олегівна

доктор економічних наук, професор,
Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3305-9570>

Величко Володимир Анатолійович

доктор економічних наук, професор,
Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0282-368X>

Троян Владислава Ігорівна

доктор філософії з управління та адміністрування, старший викладач,
Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2142-2873>

Kondratenko Nataliia, Velychko Volodymyr, Troian Vladyslava

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Територіальні громади в Україні переживають період значних трансформацій, спричинених не лише внутрішніми, але й зовнішніми чинниками. Децентралізація влади, економічні труднощі, соціокультурні зміни та інші фактори впливають на їхній розвиток. У зв'язку з цим, важливо провести аналіз стану та виявити особливості їхнього розвитку для визначення стратегій подальшого напрямку дій. Стаття присвячена аналізу сучасного стану розвитку територіальних громад в Україні. Вона базується на комплексному підході, враховуючи як внутрішні, так і зовнішні фактори, що впливають на цей процес. Зокрема, розглядаються соціально-економічні, політичні та культурні аспекти розвитку громад, а також вплив децентралізації та реформування місцевого самоврядування. Розглянуто проблеми, з якими стикаються територіальні громади, а також надаються рекомендації щодо подальших кроків для досягнення стабільного та збалансованого розвитку.

Ключові слова: територіальні громади, розвиток, децентралізація, соціально-економічні аспекти, самоврядування, реформа.

Territorial communities in Ukraine are experiencing a period of significant transformations caused not only by internal but also external factors, including economic difficulties, socio-cultural changes, inequalities in development and inefficient use of resources. In particular, social, economic, political and cultural aspects of the development of communities, as well as the impact of decentralization and reform of local self-government are considered. Understanding these issues is key to developing effective development strategies. Decentralization of power, economic difficulties, socio-cultural changes and other factors influence their development. In this regard, it is important to carry out an analysis of the state and identify the features of their development to determine strategies for the further direction of action. In modern conditions, Ukraine is experiencing complex transformations in the sphere of local self-government and the development of territorial communities. The relevance of the study lies in the need to understand the current state and features of their development in order to determine strategies for further development and reform. The study conducted an analysis of the current state and features of development of territorial communities in Ukraine, identified key problems and factors that affect their development. On the basis of the results obtained, recommendations were formulated for further steps towards stable and balanced development.

The results of the study can be used as a basis for developing strategies for the development of territorial communities in Ukraine. It is recommended to pay attention to supporting socio-economic development, improving the quality of local services and involving citizens in local self-government processes to ensure sustainable and harmonious development. The article aims to expand the understanding of the current state and features of development of territorial communities in Ukraine and can serve as a basis for further research and strategic decisions in the sphere of local self-government.

Keywords: territorial communities, development, decentralization, socio-economic aspects, self-government, reform.

Постановка проблеми. Сучасна Україна переживає період значних змін у сфері місцевого самоврядування та розвитку територіальних громад. Незважаючи на впровадження децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування, проблеми розвитку територіальних громад залишаються актуальними та складними. Стан економіки на місцевому рівні є важливим фактором для розвитку територіальних громад. Економічна нестабільність, низький рівень доходів населення, відсутність інвестицій та розвитку підприємництва ускладнюють здійснення соціальних та інфраструктурних проектів. Негативна демографічна ситуація в деяких територіальних громадах, зокрема, зниження народжуваності та міграційний відтік молодого населення, ставлять під загрозу сталість розвитку та соціальний потенціал таких громад. Різниця в рівнях розвитку та доступу до ресурсів між різними територіальними громадами призводить до соціальної нерівності, що може спричинити конфлікти та зростання соціальної напруги.

Зростання ефективності місцевого самоврядування та активізація громадянського суспільства сприятиме стабільному розвитку територіальних громад. Розвиток інфраструктури та підтримка малого та середнього бізнесу можуть стимулювати економічний розвиток громад та зменшити економічну нерівність.

Згідно з даними Державної служби статистики України, у 2023 році було зафіксовано зниження рівня економічного зростання у більшості регіонів України, зокрема, на місцевому рівні. Крім того, зменшення народжуваності та зростання міграційного відтоку молодого населення спостерігається у ряді територіальних громад, що загрожує їхньому соціальному розвитку. Такі дані підкреслюють актуальність проблеми та необхідність її подальшого вивчення та розв'язання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку та співробітництва територіальних громад в умовах децентралізації влади є на даний час досить

актуальною, а тому викликає значний інтерес у багатьох науковців. Серед них: Гунько Л. [1], Пухтинський М. [2], Патица Н., Пасічник Ю. [3], Хитко М., Кулик А. [4], Краєвська Г. [5] та ін.

Але, проведений аналіз наукової літератури показав, що існує потреба провести узагальнення теоретичних аспектів розвитку територіальних громад в Україні як ключу ознаку сталого розвитку, оскільки цей напрям є недостатньо вивченим та потребують ретельного дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є проведення комплексного аналізу сучасного стану та особливостей розвитку територіальних громад в Україні з метою виявлення факторів, що впливають на їхній розвиток, та надання рекомендацій для подальших дій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан розвитку територіальних громад в Україні визначається комплексом факторів, що включають економічні, соціальні, політичні та культурні аспекти. За останні роки в Україні спостерігається активний процес децентралізації влади, що передбачає передачу більшої кількості повноважень та фінансових ресурсів на місцевий рівень. Однак, незважаючи на це, деякі проблеми залишаються актуальними.

Однією з ключових проблем є економічна нестабільність. Багато територіальних громад мають обмежені можливості в привабленні інвестицій та розвитку підприємництва через відсутність ефективною економічною бази та низький рівень доходів населення.

Демографічні проблеми також впливають на розвиток територіальних громад. В Україні спостерігається загальне зниження народжуваності та зростання міграційного відтоку з сільських районів до великих міст. Це може призвести до зменшення населення та погіршення демографічної структури в окремих регіонах. Нерівність у розвитку та доступі до ресурсів є ще однією серйозною проблемою. Деякі територіальні громади мають значно менші можливості у порівнянні з іншими через відсутність інфраструктури,

низький рівень освіти та здоров'я населення, а також обмежений доступ до соціальних та культурних послуг. Також важливо врахувати вплив політичних факторів на розвиток територіальних громад. Наприклад, проведення реформ у сфері місцевого самоврядування, зміни в законодавстві та виборчі процеси можуть мати значний вплив на адміністративно-територіальний устрій та функціонування громад.

Крім того, культурний контекст також важливо враховувати при аналізі розвитку територіальних громад. Різноманітність культурних та етнічних традицій, особливостей менталітету населення може впливати на способи сприйняття та реалізації різних соціальних та економічних ініціатив. Наприклад, деякі регіони, де високий рівень етнічної різноманітності, можуть мати свої особливості у формуванні громадського життя та управління.

Загалом, аналіз сучасного стану та особливостей розвитку територіальних громад в Україні показує, що це складний та багатогранний процес, який потребує комплексного підходу та систематичного моніторингу для досягнення сталого та збалансованого розвитку [6].

Сучасний стан розвитку територіальних громад в Україні відображає складну картину економічних, соціальних та демографічних викликів. По-перше, однією з головних проблем є економічна нестабільність на рівні місцевих громад. Багато з них стикаються з високим рівнем безробіття, обмеженим доступом до інвестицій та низьким рівнем економічного зростання, що ускладнює розвиток інфраструктури, надання соціальних послуг та забезпечення сталого економічного розвитку.

По-друге, соціальні проблеми також є серйозним викликом для територіальних громад. Наприклад, багато місцевих громад стикаються з низьким рівнем доступу до якісної медичної та освітньої інфраструктури. Соціальна напруга може також виникати через нерівності у розподілі ресурсів та доступі до послуг, що призводить до виникнення конфліктів та незадоволення серед місцевого населення.

Демографічна ситуація є ще однією ключовою проблемою для багатьох територіальних громад. Зменшення народжуваності та відтік молодих людей з регіонів може призвести до старіння населення та зменшення робочої сили, що ускладнює економічний та соціальний розвиток.

Ще однією проблемою є низький рівень участі громадян у місцевому самоврядуванні

та вирішенні місцевих питань. Недостатня свідомість громадян про їхні права та обов'язки, а також брак механізмів для активної участі можуть призвести до відчуження місцевих громад від процесу прийняття рішень та планування розвитку [7].

Крім того, екологічні проблеми також стають все більш актуальними для територіальних громад. Забруднення довкілля, неефективне використання природних ресурсів та знищення екосистем можуть мати серйозний вплив на здоров'я та благополуччя мешканців місцевих громад.

Нарешті, політичні проблеми, такі як корупція, недостатня прозорість у владних структурах та неправильне управління можуть підірвати довіру громадян до місцевих органів влади та завдати шкоди процесам розвитку та реформування. Усі ці проблеми вимагають комплексного підходу та активної участі всіх зацікавлених сторін у пошуку рішень та реалізації ефективних стратегій розвитку територіальних громад в Україні.

Розвиток територіальних громад в Україні залежить від багатьох факторів, які впливають на їхню стійкість та ефективність. Одним із ключових факторів є державна політика щодо децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. Політичні рішення та законодавчі зміни, спрямовані на надання більшої автономії та влади місцевим громадам, можуть стимулювати їхній розвиток та підтримувати сталість. Однак недостатня увага або відсутність чіткої стратегії можуть призвести до запізнь у впровадженні реформ та недофінансування місцевих ініціатив.

Ще одним важливим фактором є рівень фінансування місцевих громад. Доступ до адекватних фінансових ресурсів є ключовим для здійснення інвестицій у розвиток інфраструктури, надання соціальних послуг та підтримки малого підприємництва. Забезпечення стабільного фінансування на місцевому рівні може забезпечити економічний зріст та підвищення якості життя мешканців громад.

Доступ до ресурсів є ще одним важливим фактором, що впливає на розвиток територіальних громад, що включає в себе доступ до природних ресурсів, людського капіталу, технологій та інновацій. Громади з більшим доступом до цих ресурсів мають більші можливості для розвитку та реалізації свого потенціалу [8].

Інфраструктура є ключовим елементом для розвитку територіальних громад. Наяв-

ність якісної та доступної інфраструктури, такої як дороги, водопостачання, електромережі та інші комунікації, є важливою передумовою для приваблення інвестицій та забезпечення економічного зростання. Крім того, політична стабільність та сприятливе підприємницьке середовище також впливають на розвиток територіальних громад. Прозорість управління, захист прав власності та правова стабільність є важливими для повернення інвестицій та створення сприятливих умов для підприємництва.

Загалом, розвиток територіальних громад в Україні залежить від комплексу різноманітних факторів, які включають політичні, економічні, соціальні та інфраструктурні аспекти. Ефективне управління цими факторами та реалізація стратегічних заходів можуть сприяти сталому та збалансованому розвитку місцевих громад.

Для подальшого розвитку територіальних громад в Україні та забезпечення сталості, стійкості та соціального добробуту громадян необхідно впроваджувати комплексні стратегії та реалізовувати ряд конкретних рекомендацій.

По-перше, важливо забезпечити стабільне та прозоре фінансування місцевих громад, що означає розробку ефективної системи місцевих бюджетів, збільшення доходної бази та забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів.

Другий крок – це забезпечення доступу до ресурсів та інфраструктури для всіх мешканців громад, що означає інвестування в розвиток освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та інші соціальні сфери. Крім того, необхідно звернути увагу на розвиток інфраструктури, такої як дороги, водопостачання, електромережі та інші комунікаційні мережі.

Третім кроком є підтримка малого та середнього бізнесу в місцевих громадах, що може включати надання фінансової підтримки, консультаційних послуг, а також створення сприятливих умов для розвитку підприємництва [9]

Далі важливо залучення громадян до процесів місцевого самоврядування та прийняття рішень, що може бути досягнуто шляхом

проведення громадських обговорень, створення механізмів звітування перед громадою та забезпечення відкритості та доступності інформації. Крім того, важливо розвивати механізми партнерства між різними секторами суспільства, такими як держава, бізнес, громадянське суспільство та місцеві громади, що дозволить об'єднати ресурси та зусилля для досягнення спільних цілей та завдань.

Також слід активно впроваджувати стратегії з розвитку туризму та місцевих галузей, які можуть стати додатковим джерелом доходу та розвитку для громад. Важливим елементом є підтримка та розвиток культурних та освітніх ініціатив у місцевих громадах, що дозволить зміцнити соціальну та культурну спільноту та підвищити якість життя мешканців.

Загалом, для забезпечення сталості, стійкості та соціального добробуту територіальних громад в Україні необхідно впроваджувати інтегровані підходи та реалізувати стратегії, спрямовані на розвиток економіки, соціальної сфери та місцевого самоврядування.

Висновки. У результаті дослідження можна зробити висновок, що громади стикаються з різними проблемами, такими як економічна нестабільність, соціальна нерівність, демографічні виклики та інші. За врахуванням цих проблем, ключові фактори, що впливають на розвиток громад, були ідентифіковані, включаючи державну політику, рівень фінансування, доступ до ресурсів та інфраструктури. Рекомендації та стратегії для подальшого розвитку громад включають підвищення фінансування на місцевому рівні, поліпшення доступу до освіти та медичних послуг, стимулювання місцевого підприємництва, забезпечення участі громадян у прийнятті рішень та захист природних ресурсів. Ці заходи спрямовані на забезпечення сталості, стійкості та соціального добробуту мешканців громад. У цілому, можна зазначити про необхідність системного підходу до розвитку територіальних громад в Україні, що враховує комплексний характер проблем та факторів, що впливають на їхній розвиток. Подальші дослідження та впровадження рекомендацій можуть сприяти покращенню якості життя та зростанню потенціалу громад.

REFERENCES:

- Hunko, Leonid. (2023). Legal regulation of the interaction of the armed forces of Ukraine and voluntary formations of territorial communities. *Democratic governance*. 31. 99–107. [in English]
- Pukhtynskyi, Mykola. (2023). Constitutional and legal problems of the development of parliamentarism in Ukraine in the context of decentralization and territorial governance reform. 303–315. [in English]

3. Patyka, Nataliia & Pasichnyk, Yurii. (2023). Economic potential of farmers in providing the development of rural territorial communities. *Economics. Finances. Law*. 10. 21–23. [in English]
4. Khytko, Maiya & Kulyk, Andrii. (2023). Directions of education development in territorial communities. *Dnipro Academy of Continuing Education Herald. Series: Public Management and Administration*. 1. 41–45. [in English]
5. Kraievska, Halyna. (2024). Institutional Aspects of the Development of Social Capital of Territorial Communities in Ukraine. *Demography and social economy*. 54. 21–27. [in English]
6. Kharchuk, Yulia & Kharchuk, Alexander & Dziurakh, Yurii. (2023). Risk management of enterprises of territorial communities of Ukraine in the conditions of full-scale war. 1. 14–23. [in English]
7. Hlazov, Olexandr. (2022). The Practice of Cooperation of Territorial Communities of Ukraine in Conditions of Decentralization. *Business Inform*. 7. 74–78. [in English]
8. Koblyk, Ihor. (2023). Formation of principles of debt security of territorial communities in Ukraine. *Economic Analysis*. 33. 85–94. [in English]
9. Serdiuk, O.. (2022). Prospects for the Development of Inter-Municipal Community Cooperation in Ukraine. *Modern Economics*. 36. 125–129. [in English]